בס"ד

ישיבת מרכז הרב

שיחת מו"ר ראש הישיבה

הרה"ג **הרב יעקב שפירא** שליט"א

פרשת כי־תבוא

שנה אחת–עשרה תש"פ

תרפ"ד – תש"פ

96

ישיבת **מרכז הרב**

ולקחת מראשית

פרשת כי תבוא פותחת בנושא של הביכורים, "והיה כי תבוא אל הארץ" (דברים כו, א) – "אין והיה אלא לשון שמחה" (מגילה יז). אומר האור החיים, אין שמחה גדולה יותר כמו החזרה לא"י. ואז באה מצוות ביכורים, "ולקחת מראשית כל פרי האדמה... ובאת אל הכהן וכו', ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך ולביתך" (דברים כו, ב-יא). מצוות ביכורים קיימת כשמגיעים למקום שמשרה שמחה, לא"י, וכתוב שאת מצוות הביכורים צריך לעשות בשמחה, והברכה שהקב"ה מברך, זה שכתוצאה מכך תהיה לנו הרבה שמחה. יש פה ביטוי, "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך". אומר רש"י, מה זה "מראשית"? "יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר, רימון שביכר, קושרו בגמי ואומר: הרי אלו ביכורים". זה ביטוי של המשנה בביכורים (ג, א), והמשנה הזכירה דווקא אותם משום שהביכורים שמביאים מא"י למקדש הם תיקון של חטא המרגלים שפגמו בא"י, שהם לקחו אשכול ענבים, רימון אחד ותאנה אחת, ואת כל המינים שבהם השתמשו המרגלים להוציא את דיבת הארץ רעה, אנחנו צריכים להביא מהם ביכורים לקב"ה ולהודות לו על א"י. אומר רש"י, "וענית ואמרת" - שאינך כפוי טובה, דווקא באותם הפירות שבהם קלקלו המרגלים.

בדבר שקלקלו בו נתקנו

בפרשת שלח כתוב שמשה אמר למרגלים "וראיתם את הארץ מה היא, היש בה עץ אם אין, והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ" (במדבר יג, כ). למה בתחילה הוא דיבר על עץ ולבסוף על פרי הארץ? אומר הרב חרל"פ, שהארץ חטאה בכך שהיא לא הוציאה את העץ בטעם הפרי. אמר משה רבינו, כשמגיעים לא"י צריך לבדוק שהאדמה שם היא לא באותו החטא הקדמון של האדמה, שם טעם העץ צריך להיות כטעם הפרי, כמו שהיה הרצון של הקב"ה לפני שהאדמה חטאה. על זה אמר משה רבינו למרגלים, "היש בה עץ... ולקחתם מפי הארץ", מפני בא"י טעם העץ כטעם הפרי. אך המרגלים קלקלו, הם חזרו לחטא האדמה, באה התורה ואומרת שהנה יש לנו פרשת ביכורים, שאנו לוקחים את התאנה ואת הענבים, את הדברים שבהם המרגלים הוציאו דיבה, ואיתם אנחנו מודים לקב"ה שאנחנו לא כפויי טובה, ומודים לו על כך שנתן לנו את א"י עם הקדושה שלה. זה הביטוי שכתוב בפסוק "ולקחת מראשית כל פרי האדמה".

שאינך כפוי טובה

כתוב בחז"ל (ויקרא רבה, לו), "בראשית ברא אלוקים" (בראשית א, א) – "בשביל ישראל שנקראו ראשית", "בשביל הביכורים שנקראו ראשית" (ב"ר א, א). בריאת העולם הייתה בשביל הראשית, בשביל מצוות ביכורים. מצוות ביכורים במהותה היא הודאה לקב"ה, שאנחנו יודעים להעריך ולהודות לקב"ה ולשמוח במה שהקב"ה נותן לנו. כך כותב הרמב"ן על התורה בסוף פרשת בא (שמות יג, טז), שתכלית הבריאה זה להתקבץ בבתי הכנסת ולהודות לקב"ה ולהתפלל אליו; והרמב"ן חוזר על זה בדרשה שלו שנקראת "תורת ה' תמימה". זה מה שאומרים חז"ל, שהתכלית של הבריאה זו מטרת הביכורים, כמו שהרמב"ן אומר

ניתן להירשם לקבלת הגליון בדוא"ל בכתובת Mercazharav@gmail.com,
ובקבוצת הווטסאפ דרך הקישור - לפלאפונים מסוננים

שהתכלית היא לא להיות כפויי טובה, להודות לקב"ה, זה כל מה שיש בפרשת ביכורים. "וענית ואמרת" אומר רש"י, שאינך כפוי טובה. פה יש את הביטוי לרצון האלוקי הגדול של בריאת העולם, שנודה לקב"ה, לא רק על א"י אלא על עצם הבריאה, בשביל "בראשית" נברא העולם.

השמחה בעבודת ה'

אבל יש עניין נוסף שקשור לזה, פרשת התוכחה של כי תבוא. חוץ מהתוכחה בפרשת בחוקותי, יש צ"ח קללות בפרשת כי תבוא. הרמב"ן על התורה אומר שמה שכתוב בפרשת בחוקותי מזכיר את התופעות שהיו בבית ראשון, והתוכחות של כי תבוא מדברות על תקופת בית שני, על הלא טוב שהיה אז. ולכן אומרת הגמרא במגילה (לא:) שקוראים פרשת כי תבוא לפני ר"ה, כדי שתכלה שנה וקללותיה. מדוע אם נקרא את הקללות של כי תבוא לפני ר"ה אז תכלה שנה וקללותיה? בגלל שקוראים את זה קודם? בגלל שזה מעורר אותנו אולי? הפירוש יותר עמוק מזה. בזמן שאדם הראשון חטא העולם ירד ממעמדו, והקב"ה לאדם אמר הראשון "בעצבון תאכלנה" (בראשית ג, יז) - לא יהיה לך סיפוק, כל דבר יבוא בטרחה, בעצבות. לא רק הלידה, כל המציאות של החיים. את זה פספסה הבריאה, אחרי חטא האדם הראשון, אחרי שהאדמה קלקלה. העולם נכנס למצב של עצבות, של חוסר סיפוק. אומרת התורה, מפני מה באו הקללות בכי תבוא? "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב" (דברים כח, מז). אין הכוונה רק שעבדנו רק לא בשמחה, יש עוד פירוש, תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בזמן שהיית בשמחה, שבמקום להוציא את האנרגיות של השמחה בעבודת ה' – הוצאת את זה על כל מיני דברים אחרים. והתורה קוראת לזה "לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה", כי שמחה בעבודת ה' זו 'עבודה' מה שנקרא. כך כותב הרמב"ם בהלכות לולב (פ"ח הט"ו) כשהוא מביא את הדין של שמחת בית השואבה, "השמחה שישמח אדם בעשיית המצווה ובאהבת האל שציווה בהן - עבודה גדולה היא". על הפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג) אומרת הגמרא (תענית ב.) שעבודה שבלב זאת תפילה, ו"אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה של מצווה" (ברכות לא.).

אם את עבודת הנפש של האדם הוא עושה את זה רק מפני שכך כתוב בספר לעשות, אבל זה כבד עליו, הוא לא מרגיש מחובר לכך, חסרה לו העבודה שבעניין. אומרת התורה, "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה" - אז באות הקללות ח"ו. אע"פ שבפשט הפסוק לא כתוב כך, כי בתחילת התוכחה כתוב "והיה אם לא תשמע בקול ה' אלוקיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחוקותיו... ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך" (דברים כח, טו), ואח"כ תוך כדי התוכחה כתוב "ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והישיגוך עד השמדך, תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה". בהתחלה כתוב שהקללות מגיעות כי לא עבדנו את ה' באופן כללי, ולאחר מכן התורה מצמצמת ואומרת "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה", זה אחד משלים את השני, מתי אדם מגיע למציאות כזו שהוא לא שומע בקול ה' – כשחסרה לו השמחה בעבודת ה', שזה כבד עליו, שזה מגיע אליו לא בצורה הנורמלית. על זה אומרת התורה: נכון שהתוכחה באה בגלל שלא שמעו בקול ה' כמו שכתוב בהתחלה, אבל מתי אני יודע את זה – כשאני רואה שחסרה שמחה. הגר"א כותב באגרתו, שתכלית התורה לשמח את האחרים. אל תחזיק טובה לעצמך אלא תעודד גם את מי שלידך בתורה. כשחסרה השמחה - הכל נהפך ל"לא שמעת בקול ה' אלוקיך". הבאנו שהרמב"ן אומר שהתוכחה של כי תבוא זה על בית שני, אבל אנחנו הרי יודעים שבית שני נחרב על שנאת חינם, אז למה התורה בכי תבוא לא כותבת שהיו קללות תחת זה שהייתה שנאת חינם? התשובה היא שהתורה פה לא אומרת זה כנגד זה, אלא כשחסרה שמחה כל הצרות מגיעות. גם בשנאת חינם שהייתה בבית שני, זה היה בגלל שהייתה חסרה שמחה, הייתה חסרה שלימות והייתה חסר עין טובה, ואז גם שנאת חינם יכולה הייתה להגיע.

היה יהודי שבא פעם לאחד האדמורי"ם מוויזניץ', ואמר לו: רב'ה, אני לא שמח, אין לי פרנסה. אמר לו הרב'ה, אני יודע למה אין לך פרנסה, בגלל שאתה לא שמח. שאל היהודי: רב'ה, מי שאין לו פרנסה יכול להיות שמח? השיב לו הרב'ה: מה לא עושים בשביל פרנסה?... אם בשביל זה צריך להיות שמח, זה כדאי. בתורה לא כתוב לא להיות עצוב, למה

לי קרא? סברא היא! אם רואים לאן זה מביא את האדם, צריך פסוק כדי לומר את זה?!

תכלה שנה וקללותיה

אומרים חז"ל שאנחנו צריכים לקרוא את התוכחה של כי תבוא לפני ראש השנה משום "תכלה שנה וקללותיה". הכוונה היא אותה קללה ראשונה שהייתה אחרי בריאת העולם, שהעולם נברא לפי שרצונו של הקב"ה להיטיב עם הבריות, רק שהאדמה והאדם קלקלו, והעונש היה "בעיצבון תאכלנה". לכן צריך לקרוא את התוכחה לפני ראש השנה, מפני שבר"ה העולם מתחדש כפשוטו מחדש, לכן נלמד להגיע לר"ה מבלי לחזור על הטעות הראשונית שהייתה בבריאת העולם, שלא נעשה דברים כאלה שיביאו את האדם למצב של "בעיצבון תאכלנה", אלא נעשה הכנות כאלה שתכלה שנה וקללותיה- אותה קללה ראשונה, שהתקנה שלה כתובה בתחילה הפרשה, "ולקחת מראשית פרי האדמה", בכל מה שהאדם עושה, לא רק ברוחניות, תיקח מראשית פרי האדמה, תתקן את כל הקלקולים של האדמה מהמגלים ולמעלה. שאדם לוקח את הפרי הראשון, שהתורה אומרת שהוא כ"כ יפה - תביא אותו למקדש אל הקב"ה, אל תחזור על הטעות של אדם הראשון שכאשר ראה שפרי עץ הדעת נחמד למראה הוא לא היה יכול להתאפק. תביא את זה לה', שהאכילה תהיה לפי מה שהתורה אומרת, לפי סדר הקיום של מה שכתוב. על זה אומרים לקרוא את התוכחה קודם ר"ה כדי שתכלה שנה וקללותיה - קללותיה בלשון רבים, שזה כולל את קללת האדמה הראשונית.

בעיצבון תאכלנה

התמצית של כל מה שאמרנו כתובה בכמה מילים ברש"י על התורה בפרשת פנחס, שכתוב שמקריבים צ"ח קורבנות בחג הסוכות. למה צ"ח קורבנות? אומר רש"י, כנגד צ"ח תוכחות שיש בפרשת כי תבוא. בחג שמחתנו, בחג הסוכות, זה הזמן לכפר ולהוריד את העילה של הצ"ח תוכחות, קללות, שזה בא בגלל שלא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה. הזמן הכי מתאים הוא חג הסוכות, מפני שהשמחה של המצווה תתן לנו שלא לחזור לחטא האדמה, אלא לשמוח במה שה' נותן לנו, ולא לראות כל דבר שנחמד הוא למראה ולאכול מעץ הדעת שאחרי זה מגיעים ח"ו ל"בעצבון תאכלנה". וזה נכון גם באופן פרטי על כל אחד מאתנו. אחרי החטא של אמנון ותמר כתוב בתנ"ך "וישנאה אמנון" (ש"ב יג, טו). אדם לפעמים עושה דברים, נדמה לו שהוא עושה את הדבר הכי טוב, אך בלב הוא יודע שלא, ואח"כ "בעיצבון תאכלנה", הוא הגיע למציאות שהוא לא חשב שיגיע אליה. הייתה איזו הנאה רגעית, אבל אח"כ "וישנאה אמנון". זו תופעה לא רק באמנון ותמר, זה בכל דבר, לא להגיע ל"בעיצבון תאכלנה".

איך ילמדו הבנים עיקר וטפל?

בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' ע"א), הרב משה פיינשטיין כותב תיאור על המצב שהיה בתקופתו בארה"ב, אלו ניסיונות היו שם לאנשים בנושא של שמירת שבת. גם אם הסכימו לקבל אדם לעבודה, כאשר אמר להם שהוא לא עובד בשבת - מיד פיטרו אותו, וכך לאנשים ממש לא היה מה לאכול. ועל זה כתב: **"כשרואים הבנים איך השבת חביבה על האבות יותר מכל כסף וזהב שבעולם, אדרבה, ע"י הוא מרוויח חיי הנצח, הרי על ידי כך ישפיע עליהם שגם הם יקיימו בשמחה את מצוות השבת וכן בכל המצוות. וזה צריך כל מורה להשריש בלב נפש התלמידים את האמונה האמתית והאהבה והמתיקות לתורה שבהנהגה, שכפי הנהגתם בעצמם ילמדו התלמידים הרבה, כמובן בדברים רכים ונעימים והתייחסות נכונה".** ועל זה הוא מביא כל מיני דוגמאות מהש"ס שהיה קשה לאנשים לעמוד בניסיון, אבל אלה שעמדו בניסיון זכו שגם בניהם למדו מכך מה עיקר ומה טפל. וכך כותב הכוזרי (מאמר שלישי, יא) שאדם צריך לא לשכוח שעבודת ה' היא לא יכולה להיות רק ביראה ופחד, גם עבודת ה' בשמחה היא תביא את האדם לתוצאות לא פחות חיוביות ממה שאדם יעשה חלילה בעצבות ופחד וכד'.

בין האמצעים לתכלית

יש פסקה באורות התשובה (ו, ז), מה המשמעות שהיה לחטא אדם הראשון וחטא האדמה שלא היה טעם העץ כטעם הפרי? אומר הרב, בעולם יש אמצעים ויש תכלית, והקב"ה רצה שלא תהיה חציצה ביניהם. כאשר האדמה קלקלה ולא היה טעם העץ כטעם הפרי, חוץ מעצם הפשט, הם הביאו את העולם למצב שיש חציצה בין האמצעי לבין התכלית.

את זה משה רבינו רצה שהמרגלים יתקנו, אך הם לא הצליחו לתקן, הם לא רצו לתקן. על זה אומרת התורה בסוף ספר דברים, על סף הכניסה לא"י, שבא"י טעם העץ כטעם הפרי.

עבדו את ה' בשמחה

כתוב בתהילים (ק, ב) "עבדו את ה' בשמחה", וגם "עבדו את ה' ביראה" (שם ב, יא), אז איך צריך לעבוד את הקב"ה? מובא בשם הזוה"ק, עבדו את ה' בשמחה - בא"י. שם יש קרבה יותר גדולה לקב"ה, לכן אדם מגיע יותר לשמחה. הגמרא אומרת במסכת שבת (ל:), כל תלמיד היושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר, תכווינה. למה? כותב הרב בעין איה, שאין ספק שללמוד ולהתחבר ללימוד מתוך שמחה זה המצב הנורמלי שאליו כולנו רוצים להגיע, ואכן אילו האדם לא היה יורד ממדרגתו בזמן חטא אדם הראשון אז ודאי שזה היה כך. אבל בגלל ש"אלוקים ברא את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז, כט), אז אנחנו לא במצב של הכוונה הראשונית של היצירה, ורק אחרי שהאדם ישייף את עצמו מבחינה מוסרית אז הוא ירגיש את הנעימות האמיתית של הלימוד. על זה אומרים חז"ל, שתלמיד בתחילת הלימוד, שהוא עדיין בדרגה שהוא יושב לפני רבו, שלא יחשוב שהכל יבוא לו בבת אחת, אלא מי שבאמת רוצה להידבק בתורה, צריך לעבור שלב ששפתותיו נוטפות מר; שהמסר בזה הוא בעצם שכמה שאדם משייף את עצמו מבחינה מוסרית יותר ויותר, יבוא לו באופן טבעי אח"כ המתיקות של התורה. ושם כותב הרב, וכמה נואלו אלה שמיד רוצים שתהיה מתיקות לתלמידים שרק התחילו ללמוד. יש את השלב הראשוני, אבל סוף הכבוד לבוא, סוף השמחה לבוא, וזה בדוק ומנוסה. שהקב"ה יזכה את כולנו להדבק בתורה, כמו שהבאתי מהגר"א, שתכלית התורה זה לשמח את האחרים בשמחת התורה ובדבקות במצוות.

ונשמרתם מאוד לנפשותיכם

שוב אני חוזר על מה שאנחנו כל יום נחזור ונאמר. כתוב בפרשת ואתחנן (דברים ד, טו) "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", למה? "כי לא ראיתם כל תמונה". אם מדברים על שמירת הנפש, אני מבין שצריך לשמור על הנפש בגלל שהיינו במעמד הר סיני, היינו בפסגות רוחניות וצריך לשמור על זה. אבל מהפסוק "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" לומדים גם על שמירת הגוף והבריאות, אז מה זה קשור לכך שלא ראינו בהר סיני כל פסל וכל תמונה? לכאורה זה קשור לרוחניות, לא לגשמיות? הפירוש הוא, שככל שהאדם שומר יותר על נפשו, כמה שהאדם הוא ערכי יותר ושואף לרוחניות יותר, הוא צריך לשמור יותר גם על גופו, משום שהגוף הוא כלי לרוחניות, לנשמה. זה מה שאומרת התורה, עמ"י שזכה לעמוד בהר סיני "כי לא ראיתם כל תמונה", אתם יודעים מה זה רוחניות, וכמה שהאדם יותר רוחני הוא צריך ללמוד לדעת להיזהר ולהישמר יותר. ובכל תקופה ובכל דור יש את הדבר שצריך להישמר בו. וגם אם אנחנו לא יודעים לומר את הסברות בכל האזהרות, צריך לקיים אותן, לא להיות חב לאחריני. יש גמרא בנידה (יז.), שמי שקוצץ את הציפורניים ושורף אותן כדי שלא יעברו עליהם, הרי זה חסיד. אומרים התוס', מפני שע"י כך הוא מונע נזק מאחרים, אע"פ שאולי זה גורם לעצמו נזק. בעצם אומרים התוס' שכדי לא להזיק למישהו אחר – תיזהר, גם אם זה לפעמים יבוא על חשבונך. "הרי זה חסיד". "מאן דבעי למהוי חסיד יזהר במילי דנזיקין". קודם כל שנהיה חסידים בזה, מילי דנזיקין. לא להזיק, לא לגרום נזק לאף אחד. וודאי גם "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" גם כלולה שם. בעז"ה שתהיה שבת שלום לכולם, ומי שנוסע לשבת הביתה גם שם צריך להיזהר. לא לשמור מבני הבית מרחק של שני מטר, אבל להיזהר בכל מה שאפשר. יש ביטוי "מן הזהירות שלא תרבה להיזהר", אבל זה לא מדבר על המציאות שלנו. לא להתערבב, לשמור כמה שאפשר על ההנחיות, זה ממש זיכוי הרבים, אין ספק. המסילת ישרים אומר שחלק מדרגת החסידות זה לסנגר על הדור ולזכות את הדור. וכל דור יש לו את הזיכוי שלו, וודאי שהזיכוי הכי גדול זה לגדול בתורה. "הרחב פיך ואמלאהו ההוא בדברי תורה כתיב" (ברכות נ.), אבל צריך גם להיזהר בדברים אחרים. שבת שלום ובשורות טובות לנו ולכל ישראל.